

Životopis

Generálplukovník Ján GOLIAN

* 26. 1. 1906 Dombóvár (Maďarsko) - † 1945 Nemecko

Ján Golian sa narodil 26. 1. 1906 v Dombóváre, župa Tolná (dnes Maďarsko), v rodine Rudolfa Goliana a Gizely, rodenej Nagyovej. Po štúdiu na 4-ročnej nižšej strednej internátnej škole v Bojnej pri Topoľčanoch, pokračoval v štúdiu na Vyššej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave (1921 -1925). Pred nástupom na Vojenskú akadémiu v Hraniciach na Morave absolvoval Vyššiu priemyselnú školu strojnícku v Bratislave. Štúdium vo Vojenskej akadémii v Hraniciach na Morave ukončil v roku 1927 ako poručík delostrelectva. Po úspešnom absolvovaní viacerých zdokonaľovacích kurzov v marci 1937 bol prijatý na Vysokú školu válečnú (VŠV), ktorej I. a II. ročník ukončil do mája 1938 a bol pridelený 10. divízii v Banskej Bystrici. Vzhľadom na medzinárodnú situáciu III. ročník VSV nedokončil a natrvalo bol pridelený 10. divízii, kde od 2. 10. 1938 v hodnosti kapitána vykonával funkciu prednostu 2. oddelenia štábu divízie. Po vzniku Slovenského štátu v hodnosti kapitána delostrelectva bol zaradený na veliteľstvo 1. divízie v Trenčíne ako prednosta 3. oddelenia. Dňa 15. 12. 1939 ho preradili do skupiny dôstojníkov generálneho štábu ako stotníka generálneho štábu (gšt). Dňa 1. 7. 1940 ho povýšili na majora gšt. V roku 1941 zastával rôzne štábne funkcie v rámci 1. divízie (prednosta 3. odd. štábu, prednosta mobilizačného, resp. organizačného oddelenia a druhý dôstojník štábu veliteľstva 1. divízie). 27. júna 1941 odišiel so svojím veliteľstvom do poľa, kde zotrval až do 13. novembra 1941. Po návrate z frontu a 2-mesačnej frontovej dovolenke ho ustanovili za náčelníka štábu veliteľstva divíznej oblasti 1 v Trenčíne. Túto funkciu vykonával do 31. mája 1942, keď bol dňom nasledujúcim premiestnený k Veliteľstvu pozemného vojska v Banskej Bystrici. Odtiaľ bol dňom 15. júna 1942 pridelený k Vojenskej správe Ministerstva národnej obrany SR („MNO“) ako prednosta vojenského všeobecného oddelenia, od 7. júla 1942 prednosta všeobecného oddelenia pri Vojenskom všeobecnom úrade Vojenskej správy MNO SR. Dňa 29. júla 1942 odchádza z tejto funkcie po druhýkrát do poľa, aby prevzal funkciu prednostu IV. oddelenia veliteľstva Rýchlej divízie. Do zázemia sa vrátil už 2. októbra 1942. 15. januára 1943 prevzal už ako pplk. gšt. (1.1.1943) funkciu zástupcu prednostu personálie MNO SR. Z tejto funkcie bol opäť odoslaný na front, s určením za náčelníka štábu Rýchlej divízie. V tomto prípade zotrval na fronte od 4. marca 1943 do 25. júla 1943. Dňa 19. decembra 1943 (s platnosťou od 1. 1. 1944) bol na návrh generála II. tr. J. Turanca vymenovaný za náčelníka štábu Veliteľstva pozemného vojska (VPV) v Banskej Bystrici. Tu nadviazal styky so skupinou protifašisticky orientovaných dôstojníkov, s pomocou ktorých sa dostal do kontaktu s ďalšími antifašistickými skupinami a s čs. vládou v Londýne. Dňa 23. apríla 1944 bol prezidentom ČSR E. Benešom vymenovaný za dočasného vedúceho príprav ozbrojeného protifašistického vystúpenia slovenskej armády a 27. apríla 1944 na rokovaní so zástupcami ilegálnej Slovenskej národnej rady prijal jej poverenie vykonávať funkciu vojenského veliteľa príprav povstania. Minister národnej obrany čs. vlády v Londýne gen. Sergej Ingr ho so súhlasom prezidenta E. Beneša do funkcie veliteľa vojenského ústredia potom oficiálne ustanovil 14. mája 1944.

So svojimi odbojovými spolupracovníkmi na VPV vypracoval rámcový vojenský plán ozbrojeného vystúpenia, ktorý 28. 6. 1944 odoslal do Londýna a na druhý deň predložil aj na porade ilegálnej Slovenskej národnej rady (SNR). Plán v optimálnom variante počítal so súčinnosťou s Červenou armádou (ČA), ktorej mala Poľná armáda (dve východoslovenské divízie) otvoriť karpatské priesmyky, a ostatná časť armády (Zápoľná armáda) mala vykonať prevrat a mobilizáciu na Slovensku, doplniť Zápoľnú armádu na dve pešie divízie a po spojení s Poľnou armádou v súčinnosti s ČA dokončiť porážku Nemcov. Menej výhodný druhý variant počítal s tým, že v prípade obsadzovania Slovenska

nemeckými vojskami začne ozbrojený odpor bez ohľadu na dosiahnutý stav príprav povstania. Najdôležitejšou otázkou príprav ozbrojeného povstania bola jeho koordinácia s postupom ČA. Z tohto dôvodu už 29. júna. 1944 sa na bratislavskej schôdzke Vojenského ústredia a SNR vytýčila úloha vyslať delegáciu do ZSSR. Po rôznych komplikáciách sa odlet delegácie podarilo uskutočniť až 4. augusta 1944.

Vojenské prípravy povstania musel podplukovník gšt. J. Golian koordinovať jednak s domácimi politickými silami, združenými v ilegálnej SNR, jednak musel rešpektovať inštrukcie a rady prichádzajúce od čs. exilu z Londýna.

Večer 29. augusta 1944, po rozhlasovom prejave ministra národnej obrany gen. I. tr. F. Čatloša, v ktorom potvrdil príchod nemeckých okupačných vojsk, vydal J. Golian rozkaz na branný odpor armády s platnosťou od 20.00 h. Začalo sa Slovenské národné povstanie. Dňa 4. septembra 1944 Slovenská národná rada menovala pplk. Goliana veliteľom československej armády na Slovensku a o deň neskôr ho povýšila do hodnosti brigádneho generála. Podľa platných čs. vojenských predpisov mal Golian v čase vzniku Slovenského národného povstania hodnosť kapitán. Preto bol ministrom národnej obrany československej vlády v Londýne gen. Ingrom 4. septembra 1944 povýšený do hodnosti štábného kapitána gšt. (so spätnou platnosťou od 1. 5. 1940), v tom istom dni bol po schválení vládou povýšený na majora gšt. (s poradím dňom 28.10.1940) a taktiež 4. septembra 1944 bol po schválení vládou povýšený na podplukovníka gšt. (s účinnosťou od 13.5.1944). Dňa 3. októbra 1944 bol Golian na návrh vlády prezidentom ČSR s účinnosťou od 29. augusta 1944 povýšený na plukovníka gšt. a na druhý deň, t. zn. 4. októbra 1944, bol na návrh vlády prezidentom ČSR povýšený do hodnosti brigádneho generála (s účinnosťou od 15.9.1944).

Brigádny generál Ján Golian velil 1. československej armáde na Slovensku do 7. októbra 1944 a potom sa stal zástupcom jej nového veliteľa, divízneho generála Rudolfa Viesta. 27. októbra. 1944 spolu so štábom veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku ustúpil z Banskej Bystrice na Donovaly. Ráno 3. novembra 1944 ho Einsatzkommando 14, rovnako ako div. gen. R. Viesta a ďalších dôstojníkov, v Pohronskom Bukovci zajalo. Zomrel za doteraz celkom neobjasnených okolností v Nemecku na jar 1945. V roku 1946 bol in memoriam povýšený do hodnosti divízneho generála a v roku 1969 do hodnosti generálplukovníka in memoriam.

Text: VHÚ Bratislava

Zdroj: VÚA-VHA Praha, Múzeum SNP Banská Bystrica, VHÚ-VHA Bratislava